

Bir Sinopale Gnlg

ener zmen

16 - 21 Ağustos 2019

16 Ağustos 2019, İstanbul

Bu kez, terası olan bir odadayım, ne güzel, sigara molaları için her seferinde aşağıya inmek zorunda kalmayacağım. Yine de, şöyle bir düşündüğümde, bu sürprizin beni az da olsa mutlu etmesi gerekirdi, ancak öyle olmadı. Şu sıra mutluluğu çağrıştıran şeyler görmek istemeyişimin altında, beni, bulunduğum yerden —şu Dünya’daki belli belirsiz konumumdan— daha karanlık noktalara çekebilecek onlarca şey olduğunu

hissedebiliyorum, bizzat varlığımın mutsuzluğa sebebiyet verdiğini de. İçimden bir ses, hiç görmediğim Sinop'un beni şaşırtmayacağını söylüyor, buna ne kadar dayanabilirim, bilmiyorum. Heyecan desen, zerresi yok! Merak desen, yerli bir turistin taşıyabileceğinden daha az. Fotoğraf çekmeyeceğim, belki bir-iki video kaydı, o da *Karadeniz*'den. Bu kentte bir anımın olmasını istemiyorum besbelli, ama neden böyle düşündüğümü anlamıyorum, ne ara böyle bir sanatçıya dönüştüğümü de. Galiba, beni en verimli zamanlarımı yaşadığım fikrinden birdenbire soğutan bir şeyler oldu hayatımda, sonrasında bir türlü toparlanamayışımı da bunlara bağlıyorum.

Terasa çıkıp, ögle güneşinin altında bir sigara yakıyorum, bitişigimdeki terasın konukları, hangi şartlarda yıkadıklarını bilmediğim irili ufaklı bir düzine çocuk çamaşırını, bulabildikleri her çıkıntıya sermişler, Araplardır diyorum kendi kendime. Çünkü ne zaman bu otele gelsem, resepsiyonda çılgın bir manzara ile karşılaşıyorum. Kapıda yirmi dört saat hizmet veren *shuttle*'lardan boy boy alışveriş çantalarıyla inen abartılı kadınlar, boşalan araçlara seremonyal bir şekilde binen sıradaki aileler, otelin Ortadoğu Masası şefi gibi davranan ön büro görevlisiyle tartışan çiftler, oda terlikleriyle ortalıkta gezinenler, havuz sefası sonrası ıslak ıslak bara uğrayanlar, bir türlü susturulamayan

çocuklar, *bellboy*'ların sakinleştirme çabalarıyla eğlenen ebeveynler, ama en çok da ölümüne bir kavgadan çıkmış gibi ortamı daha bir tekinsizleştiren kanlı bandajlı kafalar, o sıra nerede olduğuma dair bir kestirimde bulunmamı imkânsız kılıyor. Neyse ki fazla kalmayacağım, gelir gelmez Erdoğan'ı arıyorum, yeni solo sergisi için bir süredir *Fabrika*'da çalışıyor, bir ziyaret iyi olabilir, fazladan iki paket sigara daha atıyorum çantama, Mecidiyeköy'e gidiyorum.

Bir sanatçıyı çalışırken izlemeyeli çok zaman olmuş! Köşeleri tavana dokunan, kimi tamamlanmış, kimi tamamlanmamış, kimi ivedi müdahaleler gerektiren, kimi

en küçük dokunuşta bile bağlamından çıkabileceği kuşkusuyla şimdilik kenara konulmuş tuvaler karşılıyor beni Erdoğan'dan önce. Bu karmaşayı özlemişim! René resim yapma fikrini aklıma sokalı beri, tedirgindim. Berlin'deki son görüşmemizde eşi Ursula da vardı, Mehmetap da. *Edition Block*'a yakın bir restoranda güzel bir akşam yemeği yemiş, sanattan, Diyarbakır'dan, projelerimizden ve resimden konuşmuştuk. Erdoğan'ın tuvallerine, orada ne olduğunu, neler olduğunu, hemen yanı başımdaki bir zamanın, bildik bir zamanın kırık-dökük parçalarına takılmış gibi bakmamın sebeplerinden biri de buydu. Bu resimlerde beni dehşete düşüren şeyin ne olduğunu, on-

lara bakmayı bıraktıktan, gece yarısı, Dolapdere'deki otelime dönüp, gördüklerimi bir kez daha zihnimde canlandırdıktan sonra fark ettim: Saygı uyandıracak kadar güçlü bir mutsuzluk hissi, o gece eski kâbuslarımdan birini yeniden görmeyi çok istedim, meşhur hızar gürültüsü eşliğinde Erdoğan'ın figürleri... Beni soluksuz bırakacak görüntüler, yine de hayıflanıyorum seslenecek birileri olmadığında. Sabah beş gibi, açmaya fırsat bulamadığım kabin valizimi alıp, resepsiyona iniyorum.

17 Ağustos 2019, İstanbul-Sinop

Endişelerimi giderecek yegâne şey, Mona ve Aslı'nın da aynı uçakta olmaları. Fark ettim de, kızların bu dünyadaki varlıkları, onlar özel bir çaba harcamasalar da, bana iyi geliyor ve bunu Adnan'a ve evet, biraz da Berlin'e borçluyum. Mona'yla ilk karşılaştığımda, entelektüel Doğu erkeğine özgü karakteristik davranışlarımı harekete geçiren mekanizmanın işlemeyeceğini, sözlerimi hiç olmadığı kadar tartıp biçmem, anlaşılmayacak ve-

yahut yanlış anlaşılacak cümleler kurmam gerektiğini, o denli donuk olmasalar da, eriyik kıvamında çıkabilecek şeylerden uzak durmamın, ilişkimizin bekası açısından son derece önemli olduğunu anlamıştım. Bu potansiyellere sahip biri değildim, yine de, bazı yüz hatlarının, sizi olduğunuzdan çok farklı bir konuma oturtan gizil bir gücü olduğunu düşünenlerdenim. Mona efekti dediğim şeyi tanımlamaya çalışırken, bir yandan da kendi sınırlarımı çiziyordum; nerede durmalı, nereden bakmalı, nasıl sürdürmeli. *HFK Bremen*'deki sunumlardan sonra Aslı ve Mona'yla birlikte Berlin'e doğru yol almış, Hauptbahnhof'da kızlarla vedalaşmış, ardından ben de Jasmin adındaki

Êzîdî bir Kürt kızına teslim ettiğim *Prenzlauerberg*'deki yalnız ve sıkıcı hayatıma dönmüştüm. Sanırım Aslı'ya ulaşmaya çalışmış, ulaşamayınca da, onun bana geç de olsa döneceğini düşünerek, telefonu yanı başıma koymuş, Berlin'i terk etmeden önce yapılacaklar listesini bir kez daha gözden geçirmiş, listeye yeni kalemler eklemiş, ardından müthiş sıkılmış, Robin'in uyuduğu odaya taşıdığım buzdolabında kalan son cep viski şişesini açıp, kafaya dikmiş, önce mutluluk, sonra mutsuzluk veren düşlere dalmıştım. Yine aynı şey olmuştu; tanımlayamadığım bir koku vardı odada, yakınlarda –veyahut uzaklarda– bir yerde kötü bir şeyler olmuş ya da olmak üzereydi. Bir ara Mo-

na'nın imgesini görür gibi olmuşum, ne yaptığım, onu neden gücendirdiğim konusunda hiçbir fikrim yoktu, bana kızgındı ve ben susuyordum. Bunun biraz aşırı —belki de gereksiz— olacağını düşünmüş olmalıyım ki, yaşadığım şeyin bu kısmını ne Aslı'ya ne de Mona'ya anlatmamıştım.

İki yeni kitap aldım yeni havaalanından, biricik yazarım *Kazuo Ishiguro*'dan *Beni Asla Bırakma* ve *Günden Kalanlar*. *Beni Asla Bırakma*'nın kapağında Mine'nin (Haydaroğlu) ismini görünce nasıl sevindiğimi anlatamam! Çevirmen dostunuz olduğunda, *Ishiguro* edebiyatı konusunda

pek bir yabancılık çekmiyorsunuz. Uçuşuma iki saat varken okumaya başladım, kapının önündeki hareketlilik artığında ise, romanı neredeyse yarıladığımı fark ettim. Aslı'yı gördüm ilk, sonra Mona'yı, benden önce bineceklerdi.

Sinop'a vardığımızda, Almanya'dan gelen iki konuğu daha beklememiz gerekti. Bizleri otelimize götürecek araçlara binip, kent merkezine doğru hareket ettiğimizde, girişte bir yerlerde '*Türkiye'nin En Mutlu Şehri Sinop'a Hoşgeldiniz*' tabelasıyla karşılaşmış, o sıra en mutsuz şehir unvanını alan Dersim'i düşünmeye başlamıştım. Kentin henüz görmediğim hedi-

yelik eşya mağazalarında üzerinde *Mutluluk İksiri* yazan, muhteviyatında termik santrallerin zehirleyemediği dere sularının olduğu, hepsi de el emeği kılıflar içinde küçük şişeler göreceğimi umuyordum, yanılmışım. 3. Kattaki odama çıktım, hızlıca bir duş aldım, kıyafetlerimi yenileriyle değiştirip, sözleştiğimiz saatte resepsiyona indim. Mehtap'ı gördüm, Biennial mekânlarının yer aldığı *Hal'e* gideceğini söyledi, eşlik etmek istedim ben de. Kentte dair, az biraz bilgi aldım Mehtap'tan, *Hal'e* vardığımızda, Aslı'nın HFK Bremen'den tanıdığım bir grup Alman öğrenciyi, ahşap, metal, plastik bir eşek konstrüksiyonu, kahvehanede oturmuş oyun oynayan orta yaşlı, mutlu Sinoplu-

ları, ortadaki şadırvanı, *Sinopale* timinde görev alan gençleri, Bienal temposuna benden daha aşına olan başkalarını ve uzun bir zamandır görmediğim Fulya Erdemci'yi ki o sıra bir workshop yapıyordu, *Arter*'deki solo sergimden beri karşılaşmadığım Selen Korkut'u, masanın köşesinde Adnan'ı, tanımadığım simaları, ürkek bakışlarla izledim. Öyle görünüyordu ki, zamanımın çoğu bu mekânda geçecekti. Nihayetinde Fulya gördü beni, kucaklaştık. Sunum için sırasını bekleyen genç sanatçıların heyecanına tanık olmak eşsizdi. Gruptan, sonradan adının Cemil Toprak olduğunu öğrendiğim, Sinop'taki konukluğum boyunca beni hiç yalnız bırakmayan bir sanatçı video çalışmalarını

göstermeye başladı. Cemil'in daha ilk videosunda farklı bir soluk olduğunu, neredeyse aynı coğrafyanın diliyle olaylara ve şeylere baktığımızı hissetmiş olmalıyım ki, heyecanıma yenik düşüp, araya girmeye başlamıştım. O günün ikinci etkinliği, küratörler Mona Mahall ve Aslı Serbest'in açış konuşmalarıydı, aslında geleneksel bir Bienal açılışı konuşmasından ziyade, radikal sol-feminist bir bildirin ilk ağızdan okunması gibiydi olup bitenler. Aslı ve Mona'nın çevresinde yarım ay şeklinde dizilmiş, sözlerine kulak kabartmış, öncesinde başlayan ve bütün konuşma boyunca süren bir gerginliğin fısıltıyla dolaştığına tanık olmuştum. *Andrea Sick* ve *Dennis Paul*'den oluşan

The Dynamic Archive'ın ne olduğuna dair gerçekleştirdikleri performatif sunumlarının ardından, pek sevdiğim *Annika Eriksson*'ı izlemiş ve dinlemiştim. Ne ki, henüz Sinop'ta değildim, ilerleyen günlerde, kent merkezinde yaptığım uzun yürüyüşlerden, kentteki yaşam biçiminin dayanaklarını görme şansına eriştim, izlenimlerimi fikirlere dönüştürebilecek ve bunları, orada oluşturduğumuz küçük sanatçı kümelenmesiyle paylaşacak kadar. *Hal*'deyken, orta yaşlı iki Sinoplu'nun Demirtaş meselesini konuştuklarına tanık olmuş, Demirtaş'ın haksız yere içeride tutulduğunu, onunla uğraşacaklarına, içlerindeki FETÖ'cülerin temizlenmesi gerektiğini bile duyar gibi olmuşum.

Kent merkezindeki *Denizci Otel*'e gecenin ilerleyen saatlerinde dönmüş, odama çıkmış, 18 sabahı, *Hal*'de gerçekleştireceğim atölye çalışmasıyla ilgili bir saat kadar çalışmış, Erkan Özgen, Cengiz Tekin ve Berat Işık'tan göstereceğim videoları tasnif etmiş, sıralama yapmış, mutsuz bir şekilde uykuya dalmış, hiç rüya görmemiş, sabah erken saatlerde uyanmış, uyanır uyanmaz bir parça *Ishiguro* okumuş, Aslı ve Mona ile konuşacağım 'ivedi' meseleyi yeniden düşünmüş, kahvaltı için aşağıya inmiştim.

18 Ağustos 2019, Sinop

Bugünün önemli etkinliklerinden biri *Hayırlı Evlat*'ı tanımak, ardından *Pınar Öğrenci*'nin Karadeniz bölgesindeki kadın mücadeleleri temalı *Buzhane*'deki sanatçı konuşması ve sunumunu izlemek ve tabii *Pınar*'ı dinlemektir. Kanımca iyi bir iş çıkarmıştı *Pınar*, ancak benim için asıl zorluk, bundan sonra başlıyordu; izleyip-dinlediğim kadınlarla hiçbir şekilde empati kuramıyor, mücadele, savunma, örgütlenme alanlarında

anlatılanların bana fazlasıyla uzak ve bağlantısız olduğunu düşünüyordum. Aralarında beni alıp götürececek bir söz, bir bağlantı, bir referans bulabilirim umuyla, videoları sonuna kadar izlemiş, sonlara doğru can sıkıntısıyla kıvranıp durmuştum. Ne korkunç Türkçeleri, ne kültürel davranış kalıpları, ne de direniş yöntemleri, hiçbir şey, ama hiçbir şey, benim tanıklıklarımınla örtüşmüyor, kazanılmış mevziler meselesi beni zerre ilgilendirmiyor, iktidara mutlak bir itaatle kırılan direnişleri, Türklüğün imtiyazlarıyla güvenli bir alanda olup-biten sıradan meselelerine dönüşüyordu. 1926-1932 yılları arasında Kürt isyancıların sürgüne gönderildiği kentler arasında ilk sıraları

Zonguldak ve Sinop alıyordu. Kürtlerin yakın tarihine ışık tutan sözlü edebiyatının önemli taşıyıcıları olan *Dengbêj*lerin Sinop'taki sürgünlüğe dair aktardıkları, *Sinopale*'deki varlığımla yazgısal bir hat üzerinden, ironik bir şekilde bağ kurmaktaydı. Hapishaneyi de, Sabahattin Ali Sokağı'nı da henüz görmüş değildim, bunun için Adnan Yıldız'ın 19 Ağustos'taki *afterword / Mutterzunge* kolektif okuma performansını beklemem gerekecekti, zirâ Adnan, ben henüz New Jersey'den dönmeyen Türkçe çevirisini Ocak 2018'te gönderdiğim Lal Laleş'in *Berbejna Rê (Belkî, 2003)* kitabından *Lem Yekun Qe Nebû Li Bûnewerîyê Bihukime!* şiirini, bir kez daha okumamı istemiş —Berlin'deki

etkinliğe ses kaydı göndermişim, Hito Steyerl de İngilizce çevirisini okumuştum— ben de seve seve kabul etmişim.

Adnan'ın tiyatral metni geldiğinde, söze ne vakit gireceğimi, nerede duracağımı ve Kürtçe şiiri nasıl okuyacağımı düşünmek yerine —bunu gerçekten önemsemiyordum—, o pek sevdiği Sabahattin Ali'nin Türk mahkemelerinde Kürtlere dair söylediği hasmane sözlerine takılıp kaldım. Pınar'ın protestocu kadınları gibi, Sabahattin Ali'nin de, Edip Akbayram'ın da bende bir karşılığı yoktu, Türkler —en, en, en entelektüelinde bile— Kürtlerin eşit koşullarda yaşama arzusunu destekliyor

göründüklerinde bile, bir takım koşullar öne sürmekteydiler, yüz yıllık asimilasyoncu ideolojiye gerisin geri dönmek gibi, zaman içinde tuhaf bir alışkanlık edinmiş olduklarını görüyor ve her seferinde şaşırıyordum. Aslı ve Mona'yla yapacağım ivedi konuşmayı erteledim, gidip görmem gereken köyleri bütçe sorunu çözülemediği için şimdilik rafa kaldırdım. Sinop'tan 'sanatsal bir çalışma' çıkarmayacak, soranlara Diyojenik yanıtlar verecektim.

Sinop'un en az beş köyünde, *Şêxbizini* Kürtlerinin yerleşik olduğunu biliyor, ancak teferruatlarına ulaşmakta sıkıntı

çeki-yordum. En sonu, *Sürgün İçinde Sürgün* başlıklı K24'te Şêxbizinîlere dair, Ömer Sönmez'in hazırladığı kısa bir Kürtçe video-haberle karşılaştım; habere göre 400 yıl önce Kürdistan'ın kuzeyinden ve güneyinden Orta Anadolu'nun merkezi bölgelerine, bir kısmı da, 150 yıl kadar önce Karadeniz'e sürülmüş, Boyabat ve Durağan'a yerleştirilmişler. Kimi kaynaklara göre Sinop'taki Kürt nüfusu 30-40 bin civarında. Bayamca Köyü'nde mesela 150 kadar Şêxbizinî hanesi var, her şeye rağmen örf ve adetlerine sahip çıkmayı başarabilmişler. Anavatandan sürgün edilmiş ve Türkler arasında yaşamaya başlamış olsalar da, Kürtçe konuşmayı bırakmamışlar. Köyün 11 yıllık

Türk imamı, Kürtlerin son derece mert ve cana yakın insanlar olduklarını dile getiriyor, bu zaman zarfında imamın Kürtçe öğrendiğini de anlıyoruz. Zaman zaman Türk ırkçılarının –buna termik santral protestocularını da eklemeli– hedefi haline gelen Şêxbizinî Kürtleri, Karadeniz’in artık vatanları olduğunu ve buradan ayrılmayacaklarını da belirtiyorlar.

Ne yapıp edip, Kurtuluş Caddesi’ndeki *Öz Diyarbakır Sofrası*’na gidiyorum dostlarımla. Kıbrıs Caddesi’nde de *Diyarbakır Sofrası* varmış, hangisinin has, hangisinin çakma Diyarbakırlı olduğunu bilmiyorum, ‘Adı yeter!’ diyorum kendi kendime.

19 Ağustos 2019, Sinop

Fulya ile Kürt edebiyatını konuşuyoruz, daha doğrusu Fulya'ya, Kürt edebiyatının serencamını anlatmaya koyuluyorum gece yarısı kayınlar altında, böylelikle kendi yaşamımı da. Dediğim gibi, Fulya'yı görmeyeli uzun zaman olmuş. Kaygılarım az da olsa hafifliyor, burada, dostlar arasında olmak iyi geliyor. Sabahki sunumun sürprizlerinden biri, Êzîdî bir Kürt kıızıydı, sunum bitip, sigara için atölyeden dışarı çıktığımda, yanıma yaklaşıp,

‘Kürtçe bilip bilmediğimi’ sordu biraz te-
dirgin bir tavırla. Ta nerelerden gelmiş
beni dinlemeye. Kendi Kürtçesinin pek iyi
olmadığını, ancak ağabeyinin Kürtçe ro-
manlar okuyacak kadar ilerlemiş oldu-
ğunu anlatıyor heyecanla. Vedalaşıyoruz.
Bir ara Lal Laleş’i arıyorum, Adnan’ın
performansında dair kısa bir açıklama ya-
pıyorum kendisine, şiirini okuyacağımı ve
bunu Sabahattin Ali Sokağı’nda yapaca-
ğımı vs.

Ne yazık ki Mehtap’ın Analı-Kızlı perfor-
mansını göremeden ayrılacağım. Şimdi
müthiş bir kalabalık var Sabahattin Ali
Sokağı’ndaki basamaklarda, herkes Ad-

nan'ın sahneye girmesini bekliyor. Vakit gelip çatığında, karanlığın içinden *Al-dırma Gönül* şarkısı çınlıyor Adnan'ın sesinden. Adnan'ın elindeki metne eklemesi gereken kısım şuydu, belki de bunu finalde okumalıydı: *Benim babam asker, babamın babası asker, anamın babası yine askerde. Bu adamların hepsi bu memleket için kanlarını dökmüşlerdir ve benim şimdi damarlarımda dolaşan kan, bu adamların kanıdır. Benim, bu memlekete, bu memleketi kurtaranlara ihanet etmeme imkân yoktur. Bir memlekete ve memleket evladına silah atan asi Kürt derebeylerinin ahfadı değilim...* (Mahkemelerde-Belgeler, Hazırlayanlar: Nuket Esen – Nezihe Seyhan, YKY)

Lal'in Őirini, yüzümü cezaevi duvarlarına dnerekten okumaya baŐlıyorum. Bas bas bağırıyorum duyan var mı diye.

20 Ağustos 2019, Sinop

The Dynamic Archive'ın benimle yapmak istedikleri söyleşiyi, ofislerinde gerçekleştireyoruz. Son derece ciddiler, ben de öyle. Alman kafasına hayranım. Dedikodu yok, çekişme yok, bölünük yok, haset, husumet yok. Bugün Sinop'taki son günüm, ben-den önce gelmiş olan dostlarım tek tek ayrılıyorlar artık. Aslı ve Mona'yla yapacağım ivedi konuşmayı yapamıyorum. Denizi gördüm, dalgalarını da öyle. Bir keşif sanatçısı olmadığımı biliyorum, Si-

nopale ister süreç bienali olsun, ister ol-
masın, ben zaten bir süreç yaşıyorum.
Beni 150 yıl sonra bu kente çeken saikler
üzerinden.

© Şener Özmen, 2019

Tasarım
Şener Özmen

16 Ağustos - 6 Eylül 2019 tarihleri arasındaki 7. Sinop
Bienali için hazırlanmış ve basılmıştır.

Bir Sinopale Gnlg

ener zmen

16 - 21 Ağustos 2019